

Semantic Transformation in the Vocabulary of *Shams al-Nahar* (the first Printed Periodical in Afghanistan) and a Comparison with the *Kabul Weekly* (a Later Publication)

Ismail Tajbakhsh

Professor, Department of Persian Language and Literature, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Ahmad Zia Rafat *

PhD Candidate in Persian Language and Literature, Department of Persian Language and Literature, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Abstract

The language of journalism in Afghanistan has undergone various transformations over the past one and a half centuries. One such transformation is the semantic change of vocabulary, specifically lexical attrition. This study examines the semantic changes in the Persian language words used in *Shams al-Nahar*, the first printed periodical in Afghanistan, and compares it with *Kabul Weekly*. This research aims to illustrate the type and frequency of semantic changes characterized by semantic and lexical attrition (the obsolescence of one meaning of words or their complete abandonment) and identify the factors contributing to these changes in *Shams al-Nahar*. This research is fundamental in purpose, descriptive in analytical method, and library-based in research methodology. The description and analysis of the data indicate that the majority of changes are of the type involving the complete obsolescence of words. The reason for these changes is the tendency of the Persian language to shift from complexity to simplicity. The findings reveal that a number of Urdu words were prevalent in *Shams al-Nahar*. Additionally, the use of several relatively obscure words, particularly Arabic words, in *Shams*

* Corresponding Author: ziarafat@gmail.com

How to Cite: Tajbakhsh, I., Rafat, A. Z. (2024). Semantic Transformation in the Vocabulary of *Shams al-Nahar* (the first Printed Periodical in Afghanistan) and a Comparison with the *Kabul Weekly* (a Later Publication). *Literary Language Research Journal*, 2(6), 65-100. doi: 10.22054/JRLL.2024.81872.1102

al-Nahar indicates that during the period of this publication, ornate or bureaucratic prose was very prominent in journalistic language. In this research, which for the first time addresses the semantic changes in the Persian language within *Shams al-Nahar*, the researcher has statistically presented the type and frequency of semantic changes in this publication.

1. Introduction

The study of language change is an important area of research with implications across various fields, including linguistics, anthropology, psychology, and neuroscience. By examining how language evolves, researchers can gain insights into how it influences the development of social structures, group dynamics, and cultural norms. Such studies help us understand the role of language in shaping human societies and the ways it contributes to social evolution. Within the realm of language change, the study of lexical and semantic transformations is particularly significant. This refers to the changes that occur over time in the form and meaning of units within a language, which can be lexical or conceptual. Understanding these transformations not only enriches our comprehension of language but also sheds light on the cognitive processes behind communication. Additionally, it highlights the interconnectedness of language with cultural identity and social change, underscoring the dynamic nature of human expression and interaction.

2. Literature Review

Although many research works have been published on the evolution of the Persian language, there seems to be a lack of books or articles specifically examining the semantic transformations of Persian in Afghan publications. However, several studies related to this topic have been conducted. For example, Hassan Zolfaqari's work, *Non-Standard Patterns in the Language of the Press*, provides important insights into the evolution of the Persian language in Iranian media. Parviz Natel Khanlari, in his book *A History of the Persian Language*, discusses the evolution of Persian from ancient times to the present, highlighting the influence of foreign languages on Persian. Rasoul Rahin explores the historical roots and origins of Dari Persian in *The Story of the Dari Persian Language*, examining its expansion. Najm Kaviani's *The History of Persian Language in the Last Century in*

Afghanistan and Tajikistan addresses the changes in the Persian language specifically in Afghanistan. Furthermore, Mohammad Kazem Ahang offers a detailed account of Afghan journalism in *The Course of Journalism in Afghanistan*. In *Language Change: A History of Dari Persian (Facts)*, Mohammad Hossein Yamin discusses the origins and historical changes in Dari Persian. Rasoul Rahin also provides a clear picture of Afghan journalism from its inception to the present in *The History of the Press in Afghanistan from Shams al-Nahar to the Republic*. Finally, Mohammad Halim Tanveer examines influential figures in the early days of Afghan journalism in his work, *The History of Journalism in Afghanistan*.

3. Methodology

This research is library-based. The study is fundamental in nature and employs an analytical-descriptive method. It compares the semantic changes in Persian words as seen in *Shams al-Nahar* (the first printed periodical in Afghanistan) and *Kabul Weekly* (a more recent publication). The study focuses on three issues of each publication.

4. Discussion

Sociolinguists consider linguistic diversity to be an intrinsic feature of languages. They believe that social factors such as gender, social class, education, age, and ethnicity play a crucial role in creating and manifesting linguistic diversity. This perspective also applies to the evolution of the Persian language. Since its inception in Afghan journalism (in 1252 SH) until today, Persian has undergone significant lexical and semantic changes. In the last century, due to the development of journalistic language along with other factors, it has seen notable semantic transformations. The changes in language within journalism are influenced by various factors, including technological advancements, social and cultural changes, shifting news consumption patterns, and the evolving media landscape. Understanding the complex and reciprocal effects of these factors is essential for a comprehensive description of the causes underlying language change in journalism. Semantic change refers to alterations in the meaning of a word over time, which can be driven by various social, cultural, scientific, and technological factors. Lexical semantic changes can occur in several ways, including lexical substitution, lexical expansion, and lexical attrition.

5. Conclusion

The analysis of the findings reveals that out of 72 changed words in three issues of *Shams al-Nahar*, 26 words have fallen out of use, and 46 words are completely obsolete. In examining the factors behind these semantic changes in *Shams al-Nahar* compared to *Kabul Weekly*, the research indicates that some words entered the journalistic language of *Shams al-Nahar* through Urdu-language publications from British India. Additionally, the presence of less commonly used Arabic words in *Shams al-Nahar* reflects the influence of Arabic on its journalistic language. As we move further from the 13th century, it can be concluded that political, cultural, economic, and technological factors, along with a focus on simplicity in writing, have significantly impacted the evolution of journalistic language. These findings underscore the importance of continuous research in this field to better understand the ongoing dynamics of language change and its broader societal implications.

Keywords: *Shams-al-Nahar*, Lexical attrition, *Kabul Weekly*, The language of journalism, semantic transformation

دگرگونی معنایی در واژه‌های شمس‌النهار (نخستین نشریه افغانستان) و مقایسه آن با هفته‌نامه کابل (از نشریه‌های متأخر افغانستان)

اسماعیل تاج‌بخش استاد گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

احمدضیا رفعت * دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

چکیده

زبان روزنامه‌نگاری افغانستان از یک‌ونیم سده به این سو دگرگونی‌هایی را از سر گذرانده است. یکی از این‌ها دگرگونی معنایی واژگان از نوع "کاهش واژگانی" است. در این پژوهش، دگرگونی معنایی واژه‌های زبان فارسی در شمس‌النهار (نخستین نشریه افغانستان) و مقایسه آن با هفته‌نامه کابل، یکی از نشریه‌ها متأخر، بررسی شده است. هدف این پژوهش نمایاندن نوع، بسامد دگرگونی معنایی از نوع کاهش واژگانی (متروک شدن یکی از معنای واژه‌ها یا متروک شدن کامل آن‌ها) و دریافت عوامل این دگرگونی در واژه‌های شمس‌النهار است. این پژوهش بنیادی به شیوه توصیفی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای صورت گرفته است. توصیف و تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که بیشترین دگرگونی‌ها از نوع "متروک شدن کلی" واژه‌ها است. دلیل این دگرگونی‌ها، گرایش زبان فارسی از تکلف به سادگی است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که شماری از واژه‌های اردو در شمس‌النهار رایج بوده است. هم‌چنین کاربرد شماری از واژه‌های بالنسبه مهجور به‌ویژه واژه‌های عربی در شمس‌النهار نشان‌دهنده این است که در بازه زمانی نشر آن، استفاده از زبان متکلفانه یا منشیاانه در روزنامه‌نگاری بسیار رایج بوده است. در این تحقیق که برای نخستین بار به دگرگونی معنایی زبان فارسی در واژه‌های شمس‌النهار پرداخته شده است، نوع و بسامد دگرگونی معنایی واژه‌ها به‌صورت آماری نیز بیان شده است.

کلیدواژه‌ها: دگرگونی معنایی، زبان روزنامه‌نگاری، شمس‌النهار، کاهش واژگانی، هفته‌نامه کابل.

این مقاله برگرفته از رساله دکتری رشته زبان و ادبیات فارسی دانشگاه علامه طباطبائی است.

* نویسنده مسئول: ziarafat@gmail.com

۱. مقدمه

مطالعه دگرگونی زبان حوزه پژوهشی مهمی است که پیامدهای آن در زمینه‌های مختلف از جمله زبان‌شناسی، انسان‌شناسی، روان‌شناسی و علوم اعصاب کاربرد دارد. با بررسی دگرگونی زبان محققان می‌توانند بینشی درباره این که چگونه زبان بر توسعه ساختارها و پویایی گروه‌های اجتماعی، و هنجارهای فرهنگی تأثیر گذاشته است به دست آورند. مطالعاتی از این دست می‌تواند به ما در درک نقشی که زبان در شکل‌دادن به جوامع بشری ایفا می‌کند و راه‌هایی که از طریق آن به تکامل اجتماعی کمک کرده است، یاری برساند. در ساحت دگرگونی زبان، مطالعه دگرگونی واژگانی - معنایی اهمیت ویژه‌ای دارد. دگرگونی واژگانی - معنایی به تغییرهایی گفته می‌شود که به گفته صفوی در کتاب نوشته‌های پراکنده (دفتر اول) در گذر زمان «در صورت و معنی واحدهای یک حوزه پدید آید. این تغییرها یا واژگانی‌اند یا مفهومی» (۱۳۹۱: ۳۱۲). در ساحت دگرگونی واژگانی - معنایی بررسی دگرگونی معنایی واژگان، به لحاظ سرعت آن در سده پنین قابل توجه و درخور بررسی است. دگرگونی معنایی واژگانی در گذر زمان روی هم‌رفته به چهار گونه قابل بخش‌بندی است: ۱. واژه‌هایی که در نتیجه دگرگونی، معنای نخستین خود را از دست داده و معناهای جدید یافته‌اند؛ ۲. واژه‌هایی که با ننگه‌داشت معنای نخستین، معنا یا معناهای جدید بر آن‌ها اضافه شده است؛ ۳. واژه‌هایی که یکی از چند معنای آن‌ها متروک شده است؛ ۴. واژه‌هایی که به کلی متروک شده‌اند. دو گونه اخیر زیر نام "کاهش واژگانی" مطالعه می‌شود.

زبان فارسی در روزنامه‌نگاری افغانستان از آغاز (۱۲۵۲ش) تا امروز دگرگونی‌های واژگانی - معنایی چشم‌گیری داشته است. با توجه به این مطلب، این پژوهش به بررسی دگرگونی معنایی از نوع "کاهش واژگانی" در واژه‌های نشریه شمس‌النهار نخستین نشریه افغانستان و مقایسه آن با هفته‌نامه کابل اختصاص یافته است. این تحقیق نشان می‌دهد که زبان روزنامه‌نگاری افغانستان از آغاز تا اکنون چه دگرگونی‌هایی را از سر گذرانده است. با توجه به این که چنین تحقیقی تا اکنون انجام نشده است، این تحقیق راه را برای پژوهش‌های کامل‌تر در

زمینه دگرگونی واژگانی - معنایی زبان فارسی در روزنامه‌نگاری افغانستان هموارتر می‌کند. در این تحقیق سعی شده که پاسخ‌هایی مستدلّ به این پرسش‌ها داده شود: ۱. کدام یک از این دو نوع دگرگونی معنایی "متروک‌شدن یکی از چند معنای واژه" و "متروک‌شدن کلی واژه" در نشریه شمس‌النهار پرشمارتر است؟ ۲. میزان دگرگونی معنایی واژه‌های شمس‌النهار در مقایسه با هفته‌نامه کابل چقدر است؟ ۳. عوامل دگرگونی معنایی زبان فارسی در شمس‌النهار چیستند؟

۲. پیشینه پژوهش

با آنکه درباره تحول زبان فارسی اثرهای پژوهشی زیادی نوشته شده؛ اما کتاب یا مقاله‌ای که به صورت ویژه روند دگرگونی معنایی زبان فارسی در نشریه‌های افغانستان را بررسی کرده باشد، به نظر نرسید. در ایران حسن ذوالفقاری پژوهشی در این زمینه، ولی مرتبط با مطبوعات ایران انجام داده که با این پژوهش نزدیک است.

الگوهای غیرمعیار در زبان مطبوعات: این اثر که در ۴۰۵ صفحه از سوی دفتر مطالعات و توسعه رسانه‌ها در سال ۱۳۸۴ نشر شده، شش فصل دارد. حسن ذوالفقاری، نویسنده کتاب در فصل‌های دوم، سوم و چهارم درباره تحول زبان در مطبوعات فارسی (ایران) توضیح‌های مهمی داده است.

اگرچه در افغانستان اثر خاصی در این باره نوشته نشده؛ با این‌همه اثرهای پژوهشی درباره تحول و تاریخ روزنامه‌نگاری افغانستان نوشته شده که از آن میان این چند اثر که ضمنی با این مقاله پیوند دارد، قابل یادکرد است:

تاریخ زبان فارسی: پرویز ناتل خانلری در این کتاب سیر دگرگونی زبان فارسی از دوران باستان تا دوران معاصر را شرح، و بر اثرگذاری بعضی از زبان‌های بیگانه بر زبان فارسی اشاره‌هایی کرده است. او با بررسی تأثیر زبان عربی بر زبان فارسی و بیان تحولات واژگانی و دستوری زبان فارسی، به پویایی این زبان در روند تحول آن پرداخته است. نویسنده نقش ادبیات را در دگرگونی و تکوین زبان فارسی بسیار بااهمیت دانسته است. چاپ دوازدهم این

کتاب در سال ۱۳۹۹ از سوی انتشارات فرهنگ نشر نو در ۱۳۳۲ صفحه صورت گرفت. سرگذشت زبان فارسی دری: در بخشی از این کتاب به سرگذشت زبان فارسی دری در افغانستان در عصر حاضر پرداخته شده است. رسول رهین به ریشه‌یابی تاریخی و منشأ زبان فارسی دری پرداخته و روند گسترش این زبان را بررسی کرده است (۱۳۸۸).

سرگذشت زبان فارسی در صد سال پسین در افغانستان و تاجیکستان: در بخش نخست و دوم این کتاب که به قلم نجم کاویانی نگارش یافته، سرگذشت زبان فارسی در افغانستان و تاجیکستان در صد سال پسین بررسی شده است. در بخش ششم درباره‌ی واژه‌های زبان فارسی سخن رفته، و در بخش هفتم نگاهی به چالش‌های فراروی زبان فارسی دری در افغانستان انداخته شده است. نویسنده در این بخش‌ها غیرمستقیم به سبب و چگونگی تحول‌های زبان فارسی در افغانستان اشاره کرده است. در این اثر تلاش شده آنچه بر سر زبان فارسی در صد سال پسین در افغانستان و تاجیکستان رفته است، بازگو شود تا سیاست‌های ناکام در این حوزه بار دیگر تجربه نشود. این کتاب گر توسط انتشارات فروغ در کلن (آلمان) در سال ۱۳۹۴ چاپ شده است.

سیر ژورنالیزم در افغانستان: در این کتاب تحقیقی نخستین نشریه‌های افغانستان به‌شمول شمس‌النه‌ار معرفی شده است. محمداکرم آهنگ، نویسنده این کتاب، پیشینه‌ی روزنامه‌نگاری افغانستان را مفصل شرح داده و از شماری از نویسندگان نشریه‌ها یاد کرده است. این اثر در سال ۱۳۸۳ از سوی انتشارات میوند نشر شد.

تحول زبان؛ تاریخچه زبان پارسی دری (واقعیت‌ها): محمدحسین یمین؛ نویسنده این کتاب با بیان خاستگاه و تحول زبان پارسی دری، به دگرگونی‌های این زبان از لحاظ تاریخی پرداخته است. این اثر که در ۱۶۲ صفحه از سوی انتشارات سعید در کابل نشر شده است، معلومات سودمندی در مورد پیشینه و سیر دگرگونی زبان پارسی دری در افغانستان دارد.

تاریخ مطبوعات در افغانستان از شمس‌النه‌ار تا جمهوریت: رسول رهین (نویسنده کتاب) به تحول زبان در مطبوعات افغانستان پرداخته؛ اما تصویر روشنی از روزنامه‌نگاری

افغانستان از آغاز تا امروز را - که کم‌ازکم بخشی از موضوع پژوهش این رساله است - به روشنی بیان کرده است. این اثر در سال ۱۳۸۷ در سوئد انتشار یافت.

تاریخ روزنامه‌نگاری در افغانستان: در این کتاب، پیشینه روزنامه‌نگاری افغانستان بررسی شده است. محمد حلیم تنویر (نویسنده اثر) ضمن معرفی نشریه‌های کشور و روزنامه‌نگاران پیشین، نیم‌نگاهی نیز به شخصیت‌های اثرگذار در روزنامه‌نگاری افغانستان در دوره‌های آغازین روزنامه‌نگاری این کشور انداخته است. این کتاب در سال ۱۳۷۸ در هلند نشر شده است.

۳. روش‌شناسی و هدف تحقیق

نوع تحقیق، کتاب‌خانه‌ای است و تا حد امکان بر پایه استناد به منبع‌های معتبر استوار است. شیوه تحقیق بر اساس هدف "بنیادی" و از لحاظ روش "تحلیلی-توصیفی" است. در این پژوهش، به گونه موردی دگرگونی معنایی واژه‌های زبان فارسی در شمس‌النهار، نخستین نشریه افغانستان، و هفته‌نامه کابل (از نشریه‌های متأخر) بررسی و مقایسه می‌شود. پژوهش‌گر در این مقاله به شرح دگرگونی معنایی (کاهش واژگانی: متروک‌شدن یکی از چند معنای واژه و متروک‌شدن کامل واژه) واژه‌های شمس‌النهار در مقایسه با هفته‌نامه کابل می‌پردازد. محدوده اسنادی این پژوهش سه شماره شمس‌النهار شامل: شماره ۵ (در جلد اول مورخ پانزدهم رمضان ۱۲۹۰)، شماره ۱۳ (در جلد ۲ مورخ پانزدهم محرم‌الحرام ۱۲۹۱) و شماره ۲۹ (در جلد ۳ مورخ ۱۵ صفر ۱۲۹۲)؛ و سه شماره هفته‌نامه کابل شامل: شماره‌های ۱ تا ۳ سال نهم (۱۱)، ۱۸ و ۲۵ حمل/فروردین ۱۳۸۹ می‌شود.

۴. بحث و بررسی

۴.۱. شمس‌النهار و هفته‌نامه کابل

پیشینه روزنامه‌نگاری افغانستان به دوره امارت امیرشیرعلی (۱۲۴۷-۱۲۵۷ ش) می‌رسد. نخستین نشریه افغانستان به نام شمس‌النهار در زمان امارت این امیر تأسیس و نخستین شماره آن در پنجم رمضان ۱۲۹۰ قمری (دوشنبه ۵ عقرب ۱۲۵۲/۲۷ اکتوبر ۱۸۷۳) نشر شد. قطع این

نشریه ۸ × ۱۲ اینچ (برابر با ۴۵ × ۳۰ سانتی‌متر) و متن ۵/۳۰ × ۱۰ اینچ بود و در یک ستون چاپ می‌شد. درباره چگونگی نشر و تعداد شماره‌های آن نظرهای گوناگونی وجود دارد. محمداکظم آهنگ در سیر ژورنالیزم در افغانستان با تفصیل به این موضوع پرداخته است: «هشت شماره آن در آرشیف ملی افغانستان محفوظ است. در حدود ۲۷ شماره آن را در حدود پانزده سال قبل از امروز نزد پوهاند داکتر عبدالاحد جاوید - استاد وقت پوهنتون کابل - شخصاً دیدم و مدت کوتاهی آن را مرور نمودم. در نتیجه مرور خود دریافتم که شماره اول شمس‌النهار (بدون درج نمبر شماره) در پنجم رمضان ۱۲۹۰ نشر شده است... شمس‌النهار در داخل ۱۶ صفحه قطع کوچک به طبع سنگی (لیتوگرافی) زیور طبع می‌پوشید» (۱۳۶۹: ۱۸).

هفته‌نامه کابل بار اول در زمستان ۱۳۷۱ توسط احمدشاه مسعود از فرماندهان مشهور تنظیم "جمعیت اسلامی" تأسیس شد. این هفته‌نامه در بهار ۱۳۹۱ به سبب مشکل مالی متوقف شد و در سال ۱۳۹۶ دوباره به فعالیت آغاز کرد. هفته‌نامه کابل یکی از نشریه‌های مستقل، معتبر و مشهور افغانستان بود. این هفته‌نامه در دور دوم نشراتش در ۱۶ صفحه عمده‌تر به زبان فارسی نشر می‌شد و در کنار آن مطالبی به پشتو و انگلیسی نیز داشت. صاحب‌امتیاز و مدیر مسؤل آن در دور دوم محمدهفیم دشتی بود.

۲.۴. مفهوم دگرگونی معنایی واژه

دگرگونی معنایی به تغییراتی گفته می‌شود که در معنا و مفهوم یک واژه در گذر زمان اتفاق می‌افتد. این تغییرات می‌تواند ناشی از عوامل مختلفی مانند تغییرات اجتماعی، فرهنگی، علمی و فناوری باشد. دگرگونی معنایی واژگانی به چند گونه زیر رخ می‌دهد:

۲.۴.۱. جایگزینی واژگانی: «در این نوع تغییر واژه‌ای جایگزین واژه دیگر می‌شود و در همان مفهوم واژه گذشته کاربرد می‌یابد» (صفوی، ۱۳۹۱: ۳۱۵) به‌طور مثال اصطلاح "ویراستار" به جای "مصحح" در روزنامه‌نگاری.

۴.۲.۲. افزایش واژگانی: در این نوع تغییر، واحدی به یک حوزه زبان افزوده می‌شود که واحدهای دیگر آن زبان حامل مفهوم واحد نو نیست مانند واژه‌های رادیو، تلویزیون، موبایل و....

۴.۲.۳. کاهش واژگانی: کاهش واژگانی به دو گونه اتفاق می‌افتد: ۱. یکی از معانی مرتبط با آن کاربرد خود را از دست می‌دهد مانند واژه "اخبار" که به معنی "جمع خبر" هنوز رایج است، اما معنی دیگر آن که روزنامه، نشریه و جریده بود امروز در زبان روزنامه‌نگاری به کار نمی‌رود؛ ۲. واژه‌ای به کلی از چرخه واژگان روزمره خارج می‌شود مانند واژه "اشتهار" (به معنی آگهی و اعلان) که امروز از چرخه زبان روزنامه‌نگاری حذف شده است.

۴.۳. نگاهی به دگرگونی زبان فارسی نو

پارسی یا فارسی دری یا نو دنباله "فارسی میانه" است و پیشینه آن به اوایل دوره اسلامی می‌رسد. این زبان با دگرگونی‌هایی که از سرگذرانده به سه دوره آغازین، کلاسیک، و امروزی بخش پذیر است. زبان فارسی امروزی نیز از آغاز تا حال در قلمروهای مختلف دگرگونی‌هایی را براساس تأثیرهای سیاسی، اجتماعی، و فناوری متناسب با خود آن‌ها تجربه کرده است. در افغانستان نیز دگرگونی‌های زبان فارسی امروز، با دگرگونی‌هایی (اکثر تحت تأثیر عوامل منحصر به خود) همراه بوده که در این مقاله به صورت خاص به دگرگونی معنایی آن در روزنامه‌نگاری پرداخته شده است.

۴/۴. دگرگونی معنایی واژگان در روزنامه‌نگاری و عوامل آن

زبان، ماده اصلی روزنامه‌نگاری به عنوان حوزه مهم ارتباطات است؛ زیرا زبان از عنصرهای مهم ارتباطات شمرده می‌شود. پالمر^۱ در مورد نقش زبان در حوزه ارتباطات می‌گوید: «زبان را می‌توان نوعی نظام ارتباطی دانست که موضوع ارتباط را با آنچه ایجاد ارتباط می‌کند، مربوط

می‌سازد. به بیان دیگر، زبان نظامی است که در یک سوی آن پیام و در سوی دیگرش مجموعه‌ای از نشانه‌ها یا نمادها قرار دارد» (۱۳۸۱: ۲۰).

دگرگونی‌های زبان در روزنامه‌نگاری تحت تأثیر عوامل متعددی از جمله پیشرفت‌های فناوری، تغییرهای اجتماعی و فرهنگی، تغییر در الگوهای مصرف اخبار، و ماهیت در حال تحول چشم‌انداز رسانه‌ای قرار دارد. درک تأثیر متقابل و پیچیده این عوامل برای توصیف جامع علل دگرگونی زبان در روزنامه‌نگاری ضروری است. زبان فارسی در سده اخیر به سبب توسعه زبان روزنامه‌نگاری در کنار سایر عوامل، از لحاظ معنایی دگرگونی‌های قابل توجهی داشته است؛ زیرا «مقتضای زمانه ما، ساده‌نویسی است» (زین‌العابدین، ۱۳۵۳: ۲۵۷). از این رو، دور شدن از نثر متکلفانه در دگرگونی‌های زبان نقش داشته است. به نوشته مسعودی «نثر روزنامه‌ای باید روان و ساده و قابل فهم برای عموم باشد. نوشته روزنامه‌ای به خاطر این که مخاطبان زیادی را به طور روزانه دربر می‌گیرد، ... متناسب با پیشرفت‌های زمان و دانش روز واژه‌های نو را به کار گیرد» (۱۳۸۶: ۷۶). ژانرهای مهم روزنامه‌نگاری به دور از زبان تخیل است، از این روز خالی از تکلف است «پرهیز از به کار بردن صنایع ادبی مانند استعاره، کنایه و توصیف‌های برآمده از تخیل، نثر روزنامه‌ای را از نثر ادبی جدا می‌کند» (همان: ۸۸).

زبان روزنامه‌نگاری افغانستان در آغاز متأثر از زبان کلاسیک بود. تاد گیتلین^۱ در مورد زبان کلاسیک گفته است: «این ادبیات نه تنها از یک زبان عامه فهم محروم است، بلکه تعهد دارد که مجهول‌نویسی کند و نشانه‌های زیستن در وادی ابهام را هیچ گاه از دست ندهد» (گیتلین، ۱۳۷۸: ۵۹). مطابق آنچه گفته شد، روند ساده‌سازی از فرایندهای برجسته دگرگونی زبان فارسی از تکلف به سوی سادگی است.

«جامعه‌شناسان زبان تنوع زبانی را یکی از ویژگی‌های ذاتی زبان‌ها در نظر می‌گیرند. آن‌ها معتقدند که عوامل اجتماعی نظیر جنسیت، طبقه اجتماعی، تحصیلات، سن و قومیت در ایجاد و وقوع تنوع زبانی نقش اساسی دارند» (رضاپور، ۱۳۹۶: ۷۷). این تنوع اجتماعی

1. Todd Gitlin

خواه‌ناخواه در اثر ارتباطات اجتماعی، بر دگرگونی زبان اثرگذار است. دگرگونی‌های زبان در روزنامه‌نگاری ارتباط تنگاتنگی با تغییرات در الگوهای مصرف اخبار دارد. با گسترش رسانه‌های دیجیتال، مخاطبان از طریق پلتفرم‌ها و دستگاه‌های مختلف با محتوای خبری درگیر می‌شوند. این تغییر منجر به تغییراتی در سبک‌های نوشتاری و قالب‌های گزارش‌گری شده است. رسانه‌های دیجیتال نیز بر استفاده از زبان در روزنامه‌نگاری تأثیری چندوجهی دارند؛ درحالی‌که پلتفرم‌های دیجیتال فرصت گزارش‌گری و تعامل با مخاطبان را گسترش داده‌اند، چالش‌هایی را نیز در رابطه با اطلاعات نادرست، انطباق فناوری، و نفوذ رسانه‌های اجتماعی ایجاد کرده‌اند؛ چون «انعطاف زبانی و نزدیک‌شدن نسبی زبان محاوره‌ای ... یکی از ضرورت‌های خبرنگاری الکترونیک است» (شکرخواه، ۱۳۷۸: ۶۱)؛ ازاین‌رو، زبان محاوره به‌عنوان عامل طبیعی، بر تحولات زبان اثرگذار شده است.

۵. داده‌های پژوهش

۵.۱. دگرگونی معنایی در واژه‌های شمس‌النهار و مقایسه آن با هفته‌نامه کابل

۵.۱.۱. متروک‌شدن یکی از معنای واژه‌ها

پژوهشگر در ذیل این عنوان واژه‌هایی از شمس‌النهار را که امروز یکی از چند معنای آن‌ها در روزنامه‌نگاری افغانستان از رواج افتاده با ذکر معنای متروک آن‌ها به استناد نمونه‌هایی از متن این نشریه و سپس معنای رایج آن‌ها در روزنامه‌نگاری امروز افغانستان را به استناد نمونه‌هایی از متن هفته‌نامه کابل آورده است. نمونه‌های استنادشده به شمس‌النهار با علامت اختصاری "ش" و نمونه‌های استنادشده به هفته‌نامه کابل با علامت اختصاری "ه" مشخص شده است:

اخبار: معنی متروک: روزنامه، جریده، نشریه

ش: اخبار صدق آثار مسمی به شمس‌النهار را در مطبع کابل جاری نموده (میرزا، ۱۲۵۲ الف:

ه: در روزنامه نیویورک تایمز نوشته شده بود (ماستر^۱، ۱۳۸۹: ۷).

اضلاع: معنی متروک: مناطق

ش: به آن اضلاع که به طرف بخارا واقع هستند ... خواهند برد (میرزا، ۱۲۵۲ ش: ۶).

ه: دسترسی به آب آشامیدنی صحی به خصوص در مناطق روستایی (دشتی، ۱۳۸۹ الف: ۹).

انداز: معنی متروک: شیوه

ش: ملاقات به انداز شاهانه کردند (میرزا، ۱۲۵۲ ر: ۷).

ه: اگر او شیوه مبارزه خود را چنان که در برابر جان انجام داد (ساجد، ۱۳۸۹: ۱۲).

باقاعده: معنی متروک: پیهم، منظم

ش: فیرها و حمله‌های باقاعده به ظهور رسانیدند (میرزا، ۱۲۵۴ الف: ۶).

ه: دسترسی منظم به کاخ سفید داشت (بون^۲، ۱۳۸۹: ۶).

برآمده: معنی متروک: کشف شده

ش: کان‌های سرب و گوگرد که در حدود غلیجائی و هزاره‌جات برآمده بودند (میرزا، ۱۲۵۴

ث: ۱۰).

ه: چندین مجسمه در ساحة کابل جدید کشف شد (هجران، ۱۳۸۹ ت: ۳).

برخواسته: معنی متروک: عمداً

ش: اگر مسلمانی برخواسته آن کافر را ناحق قتل نماید (میرزا، ۱۲۵۴ الف: ۶).

ه: عمداً مانع انکشاف ... در بعضی از ولایات مرکزی می گردد (خاموش، ۱۳۸۹: ۹).

بلا توقف: معنی متروک: به زودی

ش: بلا توقف خواهد رسد (میرزا، ۱۲۵۲ س: ۴).

ه: به زودی به دادگاه ویژه‌ای ... فرستاده می شود (ذلیق، ۱۳۸۹ الف: ۲).

بند: معنی متروک: ثبت

1. Master

2. Bun

ش: قیمت اخبار به نام خود بند سازد (میرزا، ۱۲۵۲ خ: ۱).

ه: در مکاتب خصوصی ثبت‌نام نموده‌ام (هجرتان، ۱۳۸۹ ب: ۱۱).

پارچه: معنی متروک: شماره

ش: بالفعل پارچه اخبار به خدمت صاحبان والا هم فرستاده (میرزا، ۱۲۵۲ الف: ۲).

ه: قیمت فی شماره ۱۰ افغانی (دستی، ۱۳۸۹ ب: ۲).

تماشاخانه: معنی متروک: موزیم

ش: بعد از تناول نمودن نان به یک تماشاخانه ... رفتند (میرزا، ۱۲۵۲ ر: ۷).

ه: پروژه آن را که شامل ... سرک مقابل موزیم کابل ... می‌شود (هجرتان، ۱۳۸۹ الف: ۳).

حال: معنی متروک: جاری

ش: در سال حال امید است چهار پنج لکله رویه داخل خزانه عامره سرکار خواهد شد (میرزا،

۱۲۵۲ ج: ۱۵).

ه: یک‌شنبه هفته جاری ... در بندر حیرتان تحویل داده شد (سالم، ۱۳۸۹: ۹).

حجره: معنی متروک: اتاق

ش: غرض که این همه مجمعه در یک بنگله بود که مکانات و حجره‌های مختلف داشت

(میرزا، ۱۲۵۲ ر: ۷).

ه: زندان تنها ده اتاق دارد (پیام، ۱۳۸۹: ۵).

خط: معنی متروک: نامه

ش: در سرنامه خط، تحریر فرمایند که خط هذا در بالا حصار کابل ... برسد (میرزا، ۱۲۵۲

س: ۴).

ه: به جواب نامه منتشره در شماره ... هفته‌نامه کابل (وحید، ۱۳۸۹: ۱۱).

درج: معنی متروک: نشر

ش: در این اخبار درج خواهد شد (میرزا، ۱۲۵۲ ش: ۴).

ه: باوجود نشر این فرمان در جریده رسمی ... جلوگیری کرده است (ذلیق، ۱۳۸۹ ب: ۲).

دوره: معنی متروک: سفر

در کل علاقه ترکستان دوره کردم (میرزا، ۱۲۵۲ ج: ۱۵).

رئیس‌جمهور امریکا پس از سفرش به کابل ... اظهار کرده است (صمیمی، ۱۳۸۹: ۶).

سرکار: معنی متروک: حکومت، دولت

ش: در سال حال امید است چهارپنج لکبه رویه داخل خزانه عامره سرکار خواهد شد (میرزا،

۱۲۵۲ ج: ۱۵).

ه: تا حالا شانده تن از مقام‌های پیشین و کنونی دولت به فساد اداری متهم شده (ذلیق،

۱۳۸۹ ت: ۲).

سرکاری: معنی متروک: دولتی

ش: خواه آن چهارات سرکاری باشند (میرزا، ۱۲۵۲ ش: ۶).

ه: پرونده‌های شمار دیگر از مقامات بلندپایه دولتی ... نیز جریان دارد (ذلیق، ۱۳۸۹ الف:

۲).

صدق آثار: معنی متروک: معتبر

ش: اخبار صدق آثار مسمی به شمس‌النهار را در مطبع کابل جاری نموده (میرزا، ۱۲۵۲

ش: ۶).

ه: به نقل از نیوزویک هفته‌نامه معتبر امریکایی ... (ماریو^۱ و یوسف‌زی، ۱۳۸۹: ۷).

ظهور: معنی متروک: انجام‌دادن

ش: فیرها و حمله‌های باقاعده به ظهور رسانیدند (میرزا، ۱۲۵۴ الف: ۶).

ه: هنوز کار بزرگی برای جلوگیری از فساد ... انجام نداده است (ذلیق، ۱۳۸۹ ت: ۲).

عرصه: معنی متروک: مدت

ش: در عرصه یک سال عالم علوم غریبه نگردیدند (میرزا، ۱۲۵۲ ب: ۱۰).

ه: رئیس جمهور کرزی ظرف هشت سال گذشته ثابت ساخته (صمیمی، ۱۳۸۹: ۶).

کارتوس: معنی متروک: مرمی، فشنگ

ش: کارتوس سیندر و غیره که تا حال تمام از ملک فرنگستان می آمدند (میرزا، ۱۲۵۲ ب: ۱۰).
ه: پدرش را به اثر شلیک مرمی یکی از جنایتکاران ... از دست داده است بود (احمدی، ۱۳۸۹ ب: ۴).

مخلوق: معنی متروک: ساکنان، باشندگان

ش: مخلوق کابل ... همراه بندگان به شرف امیرصاحب بهادر پیدا نمودند (میرزا، ۱۲۵۴ ج: ۱۴).

ه: یکی از شهروندان هرات ... از اجراات این گونه محاکم راضی است (احمدی، ۱۳۸۹ الف: ۴).

مرحمت: معنی متروک: توزیع

ش: از سرکار روس یک سند مرحمت کرده خواهد شد (میرزا، ۱۲۵۲ ش: ۶).
ه: مواد غذایی ... به منظور توزیع میان مصدومین ... تحویل داده خواهد شد (سالم، ۱۳۸۹: ۹).

ملک: معنی متروک: کشور

ش: در تمام بلاد ملک بخارا تجار روس تجارت خواهند کرد (میرزا، ۱۲۵۲ ش: ۶).
ه: کمک های وعده داده شده کشور قزاقستان (سالم، ۱۳۸۹: ۹).

موقوف: معنی متروک: تعطیل

ش: از پنجم تا سیزدهم کار موقوف است (میرزا، ۱۲۵۴ ش: ۶).
ه: حکومت می تواند در حالت تعطیل یلی مجلس نمایندگان ... فرامین تقنینی را ترتیب کند (ذلیق، ۱۳۸۹ ب: ۲).

موقوف: معنی متروک: منع کردن

ش: در تمام ملک محروسه و مقبوضه خود تجارت غلامان و کنیزان موقوف نمایند (میرزا،

۱۲۵۲ ش: ۶).

ه: آن‌ها را از بازکردن این گونه سایت‌ها منع کنیم (رستمی، ۱۳۸۹ ب: ۳).

۵. ۱. ۲. متروک شدن کامل واژه‌ها

پژوهشگر در ذیل این عنوان، واژه‌های شمس‌النهار را که امروز به کلی در روزنامه‌نگاری افغانستان از رواج افتاده با ذکر معنای آن‌ها به استناد نمونه‌هایی از متن این نشریه و سپس واژه‌های جانشین آن‌ها در روزنامه‌نگاری امروز افغانستان را به استناد نمونه‌هایی از هفته‌نامه کابل آورده است. نمونه‌های استنادشده به شمس‌النهار با علامت اختصاری "ش" و نمونه‌های استنادشده به هفته‌نامه کابل با حرف مخفف "ه" مشخص شده است:

الحال: حالا

ش: الحال اکثر خان‌زاده‌ها به شوق پسران خود را داخل فوج نظام می‌نمایند (میرزا، ۱۲۵۴ ح: ۱۲).

ه: تا حالا شانزده تن از مقام‌های پیشین و کنونی دولت به فساد اداری متهم شده (ذلیق، ۱۳۸۹ ا: ۲).

ایلچی: سفیر

ش: در شهر قسطنطنیه ایلچی‌های فرانسوی و روس حاضرالوقت... اقرار نمودند (میرزا، ۱۲۵۲ د: ۱۶).

ه: سفیر پاکستان که در جریان یک کنفرانس خبری سخن می‌گفت (ضمیر، ۱۳۸۹: ۷).

بلاد: شهرها

ش: در تمام بلاد ملک بخارا تجار روس تجارت خواهند کرد (میرزا، ۱۲۵۲ ش: ۶).

ه: در مقایسه با دیگر شهرهای کشور بسیار کم بود (احمدی، ۱۳۸۹ ب: ۴).

بنگله: ساختمان، ویلا

ش: غرض که این همه مجمعه در یک بنگله بود که مکانات و حجره‌های مختلف داشت

(میرزا، ۱۲۵۲ ر: ۷).

ه: بر سر دروازه یک ساختمان نصب شده بود (رستمی، ۱۳۸۹ الف: ۳).

پس‌پا: عقب‌زدن

ش: قوم دج را پس‌پا کردند (میرزا، ۱۲۵۲ ز: ۱۲).

ه: عقب‌نشینی امریکا از مقابله با کرزی (ضمیر، ۱۳۸۹: ۵).

پلتن: دسته‌ای از نیروی نظامی

ش: پلتن و حکام مقرر نمودم (میرزا، ۱۲۵۲ ج: ۱۵).

ه: خروج نیروهای امریکایی در سال آینده (بون، ۱۳۸۹: ۶).

تیه: سرگردانی

ش: خود را خودبه‌خود در تیه ضلالت جهل انداخته (میرزا، ۱۲۵۲ ب: ۱۰).

ه: یک حالت سرگردانی در فضای سیاسی افغانستان حاکم گردید (ضمیر، ۱۳۸۹: ۵).

تاول: خوردن و نوشیدن

ش: بعد از تناول نمودن نان به یک تماشاخانه... رفتند (میرزا، ۱۲۵۲ ر: ۷).

ه: یک توته نان را از میان کثافات یافته و به خوردن آن مشغول شد (احمدی، ۱۳۸۹ ب: ۴).

جلد: سرعت

ش: این قلعه را جلد فتح کنند (میرزا، ۱۲۵۲ ز: ۱۲).

ه: با سرعت جلو آن را بگیرند (ف، ۱۳۸۹: ۱۱).

جهاز: کشتی

ش: جهازات محموله افواج جنگی از این محصول مستثنی باشند (میرزا، ۱۲۵۲ د: ۱۶).

ه: دیده شود که کشتی شکسته پاکستان به ساحل نجارت می‌رسد یا خیر؟ (حلیم، ۱۳۸۹:

۱۱).

حاضرالوقت: در حال حاضر

ش: در شهر قسطنطنیه ایلچی‌های فرانسیس و روس حاضرالوقت... اقرار نمودند (میرزا، ۱۲۵۲

د: ۱۶).

ه: در حال حاضر بیش از دو میلیون نفر در افغانستان از اینترنت استفاده می‌کنند (رستمی،

۱۳۸۹ ب: ۳).

حسب‌الحکم: مطابق فرمان

ش: حسب‌الحکم شهریار اوستادان پر فن این فن را از شهرهای ترکستان جمع کرده (میرزا،

۱۲۵۲ ج: ۱۵).

ه: انتخابات آینده را مطابق این فرمان برگزار می‌کنیم (ذلیق، ۱۳۸۹ ب: ۲).

خبربازاری: شایعه

ش: خبربازاری و پوچ هرگز در این اخبار درج نگردد (میرزا، ۱۲۵۲ الف: ۲).

ه: در سطح وسیعی شایعه تولید... را پخش کردند (رحیمی، ۱۳۸۹: ۹).

داک: پُسته‌خانه

ش: محصول داک سرکار انگریزی نیز به ذمه صاحب مطبع خواهد بود (میرزا، ۱۲۵۲ الف: ۲).

ه: شعبات خدمات پستی در شهر کابل کافی نیست (احمدی، ۱۳۸۹ ت: ۴).

ربیع: بهار

ش: فصل ربیع به‌نهایت خوبی شده است (میرزا، ۱۲۵۴ ث: ۱۰).

ه: کار خود را در بهار امسال آغاز کرده‌ایم (هجران، ۱۳۸۹ الف: ۳).

روپیه: افغانی (واحد پول افغانستان)

ش: سالانه... روپیه چهره‌شاهی (میرزا، ۱۲۵۴ ت: ۱).

ه: قیمت فی شماره ۱۰ افغانی (دستی، ۱۳۸۹ ب: ۲).

رعایا: مردم، شهروندان، ساکنان، ملت

ش: رعایا و شرفای این دیار متوجه کمالات گردیده (میرزا، ۱۲۵۲ الف: ۲).

ه: مردم را برای ایجاد تغییرات بسیج کنند (صمیمی، ۱۳۸۹: ۶).

سیج: سخن گفتن

ش: بعد از انجام سپیچ به‌عرض همایون رسانید (میرزا، ۱۲۵۲ ح: ۱۰).

ه: رئیس جمهور... در سخنان تندی از این موضع مجلس انتقاد کرد (ذلیق، ۱۳۸۹ ب: ۲).

شُرشدن: فیرکردن، شلیک کردن، انداخت کردن

ش: هشت بجه شام توپ‌های سلامی سر شونند (میرزا، ۱۲۵۲ ب: ۱۰).

ه: پدرش را به اثر شلیک مرمی یکی از جنایتکاران... از دست داده است (احمدی، ۱۳۸۹

ب: ۴).

سرنامه: آغاز

ش: در سرنامه خط، تحریر فرمایند که خط هذا در بالاحصار کابل... برسد (میرزا، ۱۲۵۲

الف: ۲).

ه: این اقدام... را آغاز سانسور اترنیتی در افغانستان خواندند (رستمی، ۱۳۸۹ ب: ۳).

سوداگر: تاجر

ش: سوداگران روس مال تجارت خود را... خواهند برد (میرزا، ۱۲۵۲ ش: ۶).

ه: چرا تاجران با پولیس همکاری نکرده (عالمیار، ۱۳۸۹: ۳).

سیدالاکبار: سردبیر، صاحب امتیاز، موسس نشریه

ش: صاحب اخبار فوق یعنی سیدالاکبار می نویسد (میرزا، ۱۲۵۲ ز: ۱۲).

ه: صاحب امتیاز و مدیر مسؤل فهیم دشتی (دشتی، ۱۳۸۹ ب: ۲).

شرفا: بزرگان

ش: رعایا و شرفای این دیار متوجه کمالات گردیده (میرزا، ۱۲۵۲ الف: ۲).

ه: مجلس بزرگان یا سنا اعلام کرده است (ذلیق، ۱۳۸۹ ب: ۲).

عامره: مملو

ش: در سال حال امید است چهارپنج لکله رویه داخل خزانه عامره سرکار خواهد شد (میرزا،

۱۲۵۲ ب: ۱۰).

ه: بحث خود را مملو از بی‌اعتباری رها کردند (ماستر، ۱۳۸۹: ۷).

علی‌الاتصال: پیوسته

ش: اخبار همیشه علی‌الاتصال به خدمت اوشان فرستاده خواهد شد (میرزا، ۱۲۵۲ الف: ۲).
ه: در پنج-شش سال گذشته پیوسته تلاش کردند (زرین، ۱۳۸۹: ۶).

غنیم: دشمن

ش: از دستبرد غنیم خودها را فدا ساخته (میرزا، ۱۲۵۲ ب: ۱۰).
ه: شما با دشمنان تان صلح و آشتی می‌کنید (ماریو و یوسف‌زی، ۱۳۸۹: ۷).

غنمشر: فرمانده

ش: در این اثنا رپوت فیض محمدخان غنمشر صاحب رسید (میرزا، ۱۲۵۴ ت: ۹).
ه: کی از فرماندهان کوچک ما ... حضور دارد (ماریو و یوسف‌زی، ۱۳۸۹: ۷).

فوج: اردو، ارتش

ش: در امور جدید از اقسام اسلحه و اسباب جنگ و ترتیب فوج‌های خود یقین است (میرزا، ۱۲۵۲ ب: ۱۰).

ه: ارتش و پولیس را ساختیم (صمیمی، ۱۳۸۹: ۶).

قبضه: تحت نفوذ

ش: قوم دج بر مسجد قبضه کرد (میرزا، ۱۲۵۲ ز: ۱۲).

ه: تحت نفوذ خارجی‌ها عمل می‌کند (ذلیق، ۱۳۸۹ ت: ۲).

کارِسپاندت: روزنامه‌نگار

ش: کارِسپاندت غوربند خبر عجیب تحریر نموده است (میرزا، ۱۲۵۲ ذ: ۱۶).

ه: روزنامه‌نگار پاکستانی ... می‌گوید (ماریو و یوسف‌زی، ۱۳۸۹: ۷).

کاشتکار: دهقان

ش: اطفال کاشتکار و نجار و دیگر اهل کسبه که در مدارس تعلیم یافته‌اند (میرزا، ۱۲۵۲ ت: ۵).

ه: عدم دسترسی به آب آشامیدنی صحتی از مشکلات مردم به‌ویژه دهقانان است (دشتی،

۱۳۸۹ الف: ۹).

کوتوال: فرمانده

ش: کوتوال شهر به مجرد اطلاع هر قدر سعی نمود (میرزا، ۱۲۵۲ ث: ۱۶).
ه: کی از فرماندهان کوچک ما ... حضور دارد (ماریو و یوسف‌زی، ۱۳۸۹: ۷).

کنانیده: کردن

ش: کتاب مذکور را مشتهر کنانیده شود (میرزا، ۱۲۵۲ ز: ۱۳).
ه: مجلس این فرمان را رد کرده است (ذلیق، ۱۳۸۹ ت: ۲).

گتته: ساعت (شصت دقیقه)

ش: چهار گتته گذشته که پلاتن با هم جنگ دارند (میرزا، ۱۲۵۴ الف: ۶).
ه: واسطه‌های باربری در ۲۴ ساعت ... عبور می‌کند (وحید، ۱۳۸۹: ۱۱).

لاش: جسد

ش: لاش خواهر خود به معنای فاعل وی مقتول دیدند (میرزا، ۱۲۵۴ ث: ۱۶).
ه: جسدهای غرقه‌به‌خون را در اطراف اردوگاه می‌دیدند (ماریو و یوسف‌زی، ۱۳۸۹: ۷).

لاونعم: ردوقبول، ردوتصویب

ش: تا حال جواب لاونعم از جانب خان یارکند به تجار روسیه حاصل نگردیده (میرزا، ۱۲۵۴ ب: ۵).

ه: مجلس بزرگان ... روی تصویب یا رد این فرمان موضع‌شان را ابراز داشت (ذلیق، ۱۳۸۹ ب: ۲).

محروسه: تحت‌حمایت

ش: در تمام ملک محروسه و مقبوضه خود تجارت غلامان و کنیزان موقوف نمایند (میرزا، ۱۲۵۲ ش: ۶).

ه: پس از فروپاشی رژیم تحت حمایت اتحاد جماهیر شوروی در کابل (ماریو، ۱۳۸۹: ۷).

مشتهر: شهرت‌یافته

ش: کتاب مذکور را مشتهر کنانیده شود (میرزا، ۱۲۵۲ ز: ۱۲).

ه: دوازده فلمی که در سال جدید میلادی به شهرت رسیده‌اند (نادم، ۱۳۸۹: ۸).

ملک غیر: کشور خارجی

ش: وزیران و سفیران ملک غیر در یک مجمع نشستند (میرزا، ۱۲۵۲ ز: ۱۲).

ه: تا نیروهای کشورهای خارجی را ... از افغانستان بیرون کند (ماریو و یوسف‌زی، ۱۳۸۹: ۷).

مقبوضه: تصرف شده

ش: از خطه ترکستان مقبوضه حضور ارسال خدمت عالی خواهد شد (میرزا، ۱۲۵۲ ث: ۱۶).

ه: وضعیت در کشمیر تحت تصرف پاکستان همچنان ناآرام است (حلیم، ۱۳۸۹: ۱۱).

واجب الادا: قابل پرداخت

ش: قیمت اخبار به ذمه اوشان واجب الادا خواهد بود (میرزا، ۱۲۵۲ الف: ۲).

ه: قسط سوم از بابت ساختمان ... قابل پرداخت نبوده (احمدی، ۱۳۸۹ ت: ۴).

واجب الاظهار: قابل ذکر

ش: نقشه اشتهار واجب الاظهار شمس النهار (میرزا، ۱۲۵۲ خ: ۱).

ه: قابل ذکر است که مدیریت خردمندانه ... می‌تواند امیدوار سازد (رحیم، ۱۳۸۹: ۵).

والاهم: بلندپایه

ش: بالفعل پارچه اخبار به خدمت صاحبان والاهم فرستاده (میرزا، ۱۲۵۲ الف: ۲).

ه: برخی مقام‌های بلندپایه امریکایی نگران هستند (بون، ۱۳۸۹: ۶).

وقایع نگار: روزنامه‌نگار

ش: بنده وقایع نگار را به‌اصدار پروانه فیض ... افتخار بخشند (میرزا، ۱۲۵۲ ش: ۱).

ه: روزنامه نگار پاکستانی ... می‌گوید عوض شود (ماریو و یوسف‌زی، ۱۳۸۹: ۷).

هرآئینه: بدون شک، لابد، به‌هرحال

ش: هر آئینه ضمیر صاحبان فضل و کمال مختفی ... نماناد (میرزا، ۱۲۵۲ الف: ۲).

ه: به‌هرحال، ... کارها در افغانستان به‌کندی پیش می‌رود (صمیمی، ۱۳۸۹: ۶).

هنا: این

ش: در سرنامه خط، تحریر فرمایند که خط هذا در بالاحصار کابل ... برسد (میرزا، ۱۲۵۲ س: ۴).

ه: ساختمان این زندان معیاری نیست (پیام، ۱۳۸۹: ۵).

جدول ۱. نوع و بسامد دگرگونی معنایی در واژه‌های شمس‌النه‌ار

نوع دگرگونی	شماره	نوع دگرگونی	تعداد واژه‌های دگرگون شده	درصد واژه‌های دگرگون شده
دگرگونی معنایی (کاهش واژگانی)	۱	واژه‌هایی با چند معنی که یک معنی آن‌ها در روزنامه‌نگاری امروز افغانستان متروک شده است	۲۶	۳۶/۱
	۲	واژه‌های به‌کلی متروک در روزنامه‌نگاری امروز افغانستان	۴۶	۶۳/۹
مجموع واژه‌های دگرگون شده			۷۲	۱۰۰

یافته‌ها در جدول ۱ نشان می‌دهند که دگرگونی معنایی (واژه‌هایی با چند معنا که یک معنای آن‌ها متروک شده و واژه‌های به‌کلی متروک شده) ۷۲ واژه را دربرگرفته است. از این شمار در ۲۶ واژه یکی از معنای آن‌ها متروک و ۴۶ واژه به‌کلی متروک شده‌اند.

۶. نتیجه‌گیری

تحلیل داده‌ها نشان می‌دهند که از میان ۷۲ واژه دگرگون شده در سه شماره روزنامه شمس‌النه‌ار، تعداد واژه‌هایی که یک معنی متروک شده دارند ۲۶ واژه (۳۶/۱ درصد)؛ و تعداد واژه‌های به‌کلی متروک شده ۴۶ واژه (۶۳/۹ درصد) است. از این آمار می‌توان دریافت که در دگرگونی واژه‌ها، تعداد واژه‌های "به‌کلی متروک شده" بیش‌تر از تعداد واژه‌های "با یک معنی متروک" است. در بحث عوامل دگرگونی معنایی واژه‌ها در شمس‌النه‌ار در مقایسه با هفته‌نامه کابل، بررسی‌ها نشان می‌دهند که شماری از واژه‌ها مانند گتنه، پلتن، کارسپاندت، ایلچی، داک،

فوج، بنگله و سیچ از راه نشریه‌های اردو زبان هندبرتانوی^۱ وقت وارد زبان روزنامه‌نگاری شمس‌النهار شدند. این اتفاق در نتیجه رابطه نزدیک سیاسی، تجاری و فرهنگی افغانستان با هندبرتانوی وقت بوده است. واژه‌های مهجور عربی مانند تیه، شرفا، عامره، غنیم، محروسه و نظیر این‌ها نیز همین گونه بوده‌اند که نمایان‌گر متأثر بودن زبان روزنامه‌نگاری شمس‌النهار از زبان عربی و نیز نشر متکلفانه یا منشیانه بوده است. البته دلیل این سبک نوشتاری، رایج بودن نشر متکلفانه یا منشیانه در سده سیزدهم هجری (زمان نشر شمس‌النهار) بود؛ یعنی درست زمانی که هنوز روزنامه‌نگاری تجربه کاربرد زبان مطابق فهم مخاطبان عامه را نداشت. مطالعه تاریخی زبان روزنامه‌نگاری افغانستان نشان می‌دهد که رفته‌رفته به سبب کاهش نفوذ هند برتانوی در افغانستان و به تبع آن کاهش رابطه سیاسی، تجاری و فرهنگی با هند، اکثر واژه‌های اردو از زبان فارسی زدوده شدند. به همین سان با گذشت زمان به سبب توسعه روزنامه‌نگاری و درک ضرورت بهره‌مند کردن مخاطبان عامه از مطبوعات، گرایش از نشر متکلفانه به نشر ساده فزونی گرفت. هر قدر از سده سیزده دور می‌شویم می‌بینیم که از یک سو از نفوذ زبان عربی در فارسی کاسته می‌شود و از دیگر سو واژه‌های مهجور جای خود را به واژه‌های ساده و قابل فهم برای خوانندگان عادی می‌دهد. استناد به نمونه‌های کاربرد زبان در هفته‌نامه کابل (از نشریه‌های متأخر) مؤید این ادعا است. در نتیجه می‌توان گفت که عوامل سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، فناوری، و وفاداری به ساده‌نویسی که از معیارهای مهم زبان روزنامه‌نگاری است، بر دگرگونی زبان روزنامه‌نگاری اثرگذار بوده است.

تعارض منافع

تعارض منافع نداریم.

ORCID

Ismail Tajbakhsh

Ahmad Zia Rafat

<https://orcid.org/0009-0009-6276-2290>

<https://orcid.org/0009-0003-3748-490X>

۱. هند برتانوی: به کشور هندوستان در دوره‌ای که مستعمره بریتانیا بود، با نام "هند برتانوی" یاد می‌شد.

منابع

- آهنگ، محمدکاظم. (۱۳۸۳). سیر ژورنالیزم در افغانستان. کابل: میوند.
- احمدی، مسعود. (۱۳۸۹، ت، ۲۵، فصل/فروردین). «اعمار ساختمان‌های غیراستندرد...». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۳ (پیاپی ۴۰۱): ۶.
- _____ . (۱۳۸۹، الف، ۱۱، فصل/فروردین). «شهروندان هرات در محاکم شخصی محاکمه می‌شوند». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۱ (پیاپی ۳۹۹): ۴.
- _____ . (۱۳۸۹، ب، ۱۸، فصل/فروردین). «کودکان خیابانی، فقر و جنایت». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۲ (پیاپی ۴۰۰): ۴.
- بون، دیون نسن. (۱۳۸۹، ۱۸، فصل/فروردین). «روابط سرد و پرتنش ایالات متحده و افغانستان». ترجمه آمصطفی. هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۲ (پیاپی ۴۰۰): ۶.
- پالمر، فرانک. (۱۳۸۱). نگاهی تازه به معنی‌شناسی. ترجمه کورش صفوی. تهران: مرکز پیام، محمدشایق. (۱۳۸۹، ۱۱، فصل/فروردین). «نبود جای کافی، مشکل عمده محبوسین ولایت هرات». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۱ (پیاپی ۳۹۹): ۵.
- تنویر، محمدحلیم. (۱۳۸۷). تاریخ روزنامه‌نگاری در افغانستان. هلند: عازم.
- حلیم، صارمه. (۱۳۸۹، ۱۱، فصل/فروردین). «پاکستان، تنش‌های سیاسی...». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۱ (پیاپی ۳۹۹): ۱۱.
- خاموش، سمیع. (۱۳۸۹، ۱۱، فصل/فروردین). «سرنوشت نامعلوم بودجه سال ۱۳۸۹». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۱ (پیاپی ۳۹۹): ۸.
- خانلری، پرویز ناتل. (۱۳۹۹). تاریخ زبان فارسی. تهران: فرهنگ نشر نو.
- دشتی، فهیم. (۱۳۸۹، ۱۱، فصل/فروردین). «تلاش برای رفع مشکلات...». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۱ (پیاپی ۳۹۹): ۸.
- _____ . (۱۳۸۹، ب، ۱۸، فصل/فروردین). «هفته‌نامه کابل». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۲ (پیاپی ۴۰۰): ۲.

ذلیق، صدیق. (۱۳۸۹ الف، ۱۱ حمل/فروردین). «افزایش اختیارات اداره مبارزه با فساد عملی خلاف قانون و غیر مؤثر». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۱ (پیاپی ۳۹۹): ۲.
ذوالفقاری. حسن. (۱۳۸۴). الگوهای غیرمعیار در زبان مطبوعات. تهران: دفتر مطالعات و توسعه رسانه‌ها.

_____ (۱۳۸۹ ت، ۲۵ حمل/فروردین). «پافشاری کمیسیون مستقل انتخابات...». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۳ (پیاپی ۴۰۱): ۲.

_____ (۱۳۸۹ ب، ۱۸ حمل/فروردین). «کشمکش رئیس جمهور، حکومت و شورا...». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۲ (پیاپی ۴۰۰): ۲.

رحیم، انیسه. (۱۳۸۹، ۲۵ حمل/فروردین). «خوشبینی‌ها و نگرانی‌ها در مورد...». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۳ (پیاپی ۴۰۱): ۵.

رحیمی، عبدالله. (۱۳۸۹، ۱۸ حمل/فروردین). «خبرهایی از بالیوود در یک هفته». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۲ (پیاپی ۴۰۰): ۸.

رستمی، اکبر. (۱۳۸۹ الف، ۱۱ حمل/فروردین). «حمام‌های کثیف شهر ما». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۱ (پیاپی ۳۹۹): ۳.

_____ (۱۳۸۹ ب، ۱۸ حمل/فروردین). «سانسور سایت‌های غیراخلاقی در کشور...». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۲ (پیاپی ۴۰۰): ۳.

رضاپور، ابراهیم. (۱۳۹۶). «تعامل نحو و زبان‌شناسی اجتماعی...». زبان‌پژوهی، س ۹ ش ۲۲: ۷۷-
DOI:10.22051/jlr.2016.2434.105

رهین، رسول. (۱۳۸۷). تاریخ مطبوعات در افغانستان از شمس‌النه‌ار تا جمهوریت. سوئد: کتاب-ناک.

_____ (۱۳۸۸). سرگذشت زبان فارسی دری. تهران: انتشارات بین‌المللی الهدی.

زرین، ن. (۱۳۸۹، ۱۱ حمل/فروردین). «بازهم پاکستان می‌برد و ما می‌بازیم». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۱ (پیاپی ۳۹۹): ۶.

- ساجد، سمیع. (۱۳۸۹، حمل/فروردین ۱۸). «مبارزه دیویدهای و برادران...». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۲ (پیاپی ۴۰۱): ۱۲.
- سالم، حامد. (۱۳۸۹، حمل/فروردین ۱۱). «قزاقستان هزاران تن مواد غذایی کمک کرد». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۱ (پیاپی ۳۹۹): ۸.
- شکرخواه، یونس. (۱۳۷۸). «خبر الکترونیک چگونه نوشته می‌شود؟». رسانه، س ۱۰ ش ۳۹: ۶۱.
- صفوی، کورش. (۱۳۹۱). آشنایی با زبان‌شناسی در مطالعات ادب فارسی. تهران: علمی.
- صمیمی، حبیب. (۱۳۸۹، ۱۱ حمل/فروردین). «سفر کوتاه و درک عمیق اوپاما از اداره افغانستان». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۱ (پیاپی ۳۹۹): ۶.
- ضمیر، عارف. (۱۳۸۹، ۲۵ حمل/فروردین). «عقب‌نشینی امریکا از مقابله با کرزی». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۳ (پیاپی ۴۰۱): ۵.
- عالمیار، نصیبه. (۱۳۸۹، ۲۵ حمل/فروردین). «کاهش جرایم در شهر کابل». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۳ (پیاپی ۴۰۱): ۳.
- ف. ن. (۱۳۸۹، ۱۸ حمل/فروردین). «اخذ دویصد مایه از...». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۲ (پیاپی ۴۰۰): ۱۱.
- کاویانی، نجم. (۱۳۹۴). سرگذشت زبان فارسی در صد سال پسین در افغانستان و تاجیکستان. کلن (آلمان): فروغ.
- گیتلین، تاد. (۱۳۷۸). «بدن‌نویسی و مجهول‌نویسی در ارتباطات». ترجمه حسن نورایی بی‌دخت. رسانه، س ۱۰ ش ۴ (پیاپی ۴۰): ۵۹-۷۰.
- ماریو، ارون و یوسف‌زی، سمیع. (۱۳۸۹، ۱۱ حمل/فروردین). «معامله با شیطان». ترجمه آ مصطفی. هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۱ (پیاپی ۳۹۹): ۷.
- ماستر، ل. (۱۳۸۹، ۱۱ حمل/فروردین). «همه‌اش، برای نادیده گرفتن کرزی است». ترجمه آ مصطفی. هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۱ (پیاپی ۳۹۹): ۷.
- مراغهای، زین‌العابدین. (۱۳۵۳). سیاحت‌نامه ابراهیم‌بیک. تهران: اندیشه.
- مسعودی، امید. (۱۳۸۶). مبانی نگارش رسانه‌ای. تهران: خجسته.

- میرزا، عبدالعلی. (۱۲۵۲ت، ۱۵ عقرب/آبان). «استدعای عفو». شمس النهار. س ۱ ش ۵: ۵.
- _____ (۱۲۵۲ الف، ۱۵ عقرب/آبان). «اشتہار». شمس النهار. س ۱ ش ۵: ۲.
- _____ (۱۲۵۲ ب، ۱۵ عقرب/آبان). «تمثیل». شمس النهار. س ۱ ش ۵: ۱۰.
- _____ (۱۲۵۲ ش، ۱۳ حوت/اسفند). «اطلاع ضرور». شمس النهار. س ۲ ش ۱۳: ۴.
- _____ (۱۲۵۲ ر، ۱۳ حوت/اسفند). «خبر اہتمام شادی شاہزادہ انگلستان». شمس النهار. س ۲ ش ۱۳: ۷.
- _____ (۱۲۵۲ ز، ۱۳ حوت/اسفند). «خبر استریجی گزت». شمس النهار. س ۲ ش ۱۳: ۱۲.
- _____ (۱۲۵۲ ج، ۱۵ عقرب/آبان). «خبر ترکستان». شمس النهار. س ۱ ش ۵: ۱۵.
- _____ (۱۲۵۲ د، ۱۳ حوت/اسفند). «خبر روم یعنی قسطنطنیہ». شمس النهار. س ۲ ش ۱۳: ۱۶.
- _____ (۱۲۵۲ ذ، ۱۳ حوت/اسفند). «خبر غوربند کابل». شمس النهار. س ۲، ش ۱۳: ۱۶.
- _____ (۱۲۵۲ ح، ۱۵ عقرب/آبان). «سپیچ فرمودہ عالیجاہ قاضی عبدالقادر خان صاحب بہادر». شمس النهار. س ۱ ش ۵: ۱۰.
- _____ (۱۲۵۲ ش، ۱۳ حوت/اسفند). «عہدنامہ جدید مابین روس و پاشاہ بخارا». شمس النهار. س ۲ ش ۱۳: ۶.
- _____ (۱۲۵۲ اذ، ۱۳ حوت/اسفند). «نقشہ اشتہار واجب الاظہار شمس النهار». شمس النهار. س ۲ ش ۱۳: ۱.
- _____ (۱۲۵۲ ث، ۱۵ عقرب/آبان). «واردات». شمس النهار. س ۱ ش ۵: ۱۶.
- _____ (۱۲۵۴ ت، ۳ حمل/فروردین). «خبر ترکستان». شمس النهار. س ۳ ش ۲۹: ۹.
- _____ (۱۲۵۴ ب، ۳ حمل/فروردین). «خبر قندہار». شمس النهار. س ۳ ش ۲۹: ۱۰.
- _____ (۱۲۵۴ ت، ۳ حمل/فروردین). «خبر کابل». شمس النهار. س ۳ ش ۲۹: ۱۴.
- _____ (۱۲۵۴ الف، ۳ حمل/فروردین). «خبر لمقان». شمس النهار. س ۳ ش ۲۹: ۶.
- _____ (۱۲۵۴ ث، ۳ حمل/فروردین). «واردات». شمس النهار. س ۳ ش ۲۹: ۱۲.
- _____ (۱۲۵۴ ح، ۳ حمل/فروردین). «خبر یارکنند». شمس النهار. س ۳ ش ۲۹: ۵.

- نادم، نظیف‌الله. (۱۳۸۹، ۲۵ حمل/فروردین). «دولت چین به دوازده فلم خارجی...». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۳ (پیاپی ۴۰۱): ۸.
- ناتل خانلری، پرویز. (۱۳۹۹). تاریخ زبان فارسی. تهران: فرهنگ نشر نو.
- وحید، احمدشاه. (۱۳۸۹، ۲۵ حمل/فروردین). «جوابیه وزارت فواید عامه». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۳ (پیاپی ۴۰۱): ۱۱.
- هجران، حاکمه. (۱۳۸۹ ب، ۲۵ حمل/فروردین). «جواب به نامه‌ها». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۳ (پیاپی ۴۰۱): ۱۱.
- _____ (۱۳۸۹ الف، ۲۵ حمل/فروردین). «چی وقت کار سرک‌های نیمه‌کاره...». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۳ (پیاپی ۴۰۱): ۳.
- هجران، حاکمه. (۱۳۸۹ ت، ۱۸ حمل/فروردین). «آغاز کار ساخت کابل جدید...». هفته‌نامه کابل، س ۹ ش ۲ (پیاپی ۴۰۰): ۳.
- یمین، محمدحسین. (۱۳۹۱). تحول زبان؛ تاریخچه زبان پارسی دری (واقعیت‌ها). کابل: سعید.

References

- Ahang, M. K. (1383/2004). *Sayr-e zhornalizm dar Afghanistan*. [History of journalism in Afghanistan], Vol 1. Kabul: Mayon publications. [In Persian]
- Alemyar, N. (1389/2010, April 14). *Kahesh-e jaraem dar shahr-e Kabul*. [Crime reduction in Kabul]. *Kabul Weekly*, 9(3), 3. [In Persian]
- Ahmadi, M. (1389/2010 C, April 14). *Emar-e sakhtmanhay-e ghayr-estenderd*. [Construction of non-standard buildings...]. *Kabul Weekly*, 9(3), 6. [In Persian]
- Ahmadi, M. (1389/2010 B, April 7). *Kudakan-e kheyabani, faqr va jenayat*. [Street children, poverty and crime]. *Kabul Weekly*, 9(2) 4. [In Persian]
- Ahmadi, M. (1389/2010 A, March 31). *Sahrvandane Herat dar mahakem-e shakhsi mohakemeh mishavand*. [Citizens of Herat are tried in private courts]. *Kabul Weekly*, 9(1), 4. [In Persian]
- Bun, D. N. (1389/2010, April 7). *Ravabet-e sard va por tanesh-e eyalat-e mottaheda va Afghanistan*. [Cold and tense relations between the United States and Afghanistan]. Trans. A. Mostafa. *Kabul Weekly*, 9(2), 6. [In Persian]

- Dashti, F. (1389/2010 B, April 7). *Haftahnama-ye Kabul*. [Kabul Weekly]. *Kabul Weekly*, 9(2), 2. [In Persian]
- Dashti, F. (2010 A, March 31). *Talash bara-ye rafe-e moshkelat ...*. [Trying to solve problems...]. *Kabul Weekly*, 9(1), 8. [In Persian]
- F. N. (1389/2010, April 7). *Akhz-e du fisad maleya az...*. [Collecting two percent tax from...]. *Kabul Weekly*, 9(2), 11. [In Persian]
- Giltin, Todd (1999, winter). *Bad writing and obscure writing in communication*. Trans. Hasan Nourai Paydokht as *Badnavisi va majhulnavisi dar rrtebatat*, *Resaneh*, 10(4), 59 [In Persian]
- Halim, S. (1389/2010, March 31). *Pakistan, taneshhay-e seyasi....* [Pakistan, political tensions...]. *Kabul Weekly*, 9(1), 11. [In Persian]
- Hejran, H. (1389/2010 C, April 7). *Agaz-e kar-e sakht-e Kabul-e jadid*. [The start of the construction of a new Kabul]. *Kabul Weekly*, 9(2), 3. [In Persian]
- Hejran, H. (1389/2010 B, April 14). *Che vaqt Kar-e sarakhay-e nima kara....* [What is the working time of semi-finished roads...]. *Kabul Weekly*, 9(3), 3. [In Persian]
- Hejran, H. (1389/2010 A, April 14). *Javab be Namaha*. [Answer to letters]. *Kabul Weekly*, 9(3), 11. [In Persian]
- Khamosh, S. (1389/2010, March 31). *Sarnavesht-e namalum-e budja-ye sal-e 1389*. [The unknown fate of the 2010 budget]. *Kabul Weekly*, 9(1), 8. [In Persian]
- Kaveyani, N. (1394/2015). *Sarghozasht-e zaban-e farsi dar sad sal-e pasin dar Afghanistan va Tajikestan*. [The history of the Persian language in the last hundred years in Afghanistan and Tajikistan]. Cologne (Germany): Forough. [In Persian]
- Masoudi, O. (1386/2007). *Mabani-ye negaresh-e rasanaei*. [*Fundamentals of media writing*, third edition]. Tehran: Khujasteh. [In Persian]
- Maraghehei, Z. (1353/1974). *Seyahatnama-ye Ebrahim Beyk*. [*Travelogue of Ibrahim Beyk*]. 3rd edition. Tehran: Andisheh. [In Persian]
- Mario, A., & Yousafzai, S. (1389/2010, March 31). *Moamela ba shaitan*. [Dealing with the devil]. Trans. A. Mostafa]. *Kabul Weekly*, 9(1), 7. [In Persian]
- Master, L. (1389/2010, March 31). *Hamah'ash bra-ye nadidahgereftan-e Karzai ast*. [All is to ignore Karzai. Trans. A. Mostafa]. *Kabul Weekly*, 9(1), 7. [In Persian]
- Mirza, A. (1252/1874 M, March 4). *Ahdnama-ye jadid mabain-e roos va padsha-ye Bukhara*. [A new treaty between Russia and the King of Bukhara]. *Shams al-Nahar*, 2(13), 6. [In Persian]

- Mirza, A. (1252/1873 A, November 6). *Eshtehar*. [Reputation]. *Shams al-Nahar*. (5), 2. [In Persian]
- Mirza, A. (1252/1873 F, November 6). *Espich-e farmooda-ye alij a Qazi Abdolqader Khan Saheb Bahadur*, [The words of His Highness Qazi Abdul Qader Khan Author of Bahadur]. *Shams al-Nahar*, 1(5), 10. [In Persian]
- Mirza, A. (1252/1873 C, November 6). *Esteda-ye afv*. [Asking for forgiveness]. *Shams al-Nahar*, 1(5), 5 [In Persian]
- Mirza, A. (1252/1874 L, March 4). *Ettela-ye zaruri*. [Important notice]. *Shams al-Nahar*, 2(13), 4 [In Persian]
- Mirza, A. (1252/1874 K, March 4). *Khabar-e estarigi gazet*. [Strategic news-gazette]. *Shams al-Nahar*, 2(13), 4 [In Persian]
- Mirza, A. (1252/1874 J, March 4). *Khabar-e ehtemam-e shadi-ye shazada-ye engelestan*. [The news of the happiness of the prince of England]. *Shams al-Nahar*, 2(13), 7 [In Persian]
- Mirza, A. (1252/1874 I, March 4). *Khabar-e gorbant-e Kabul*. [Kabul news]. *Shams al-Nahar*, 2(13), 16 [In Persian]
- Mirza, A. (1252/1874 H, March 4). *Khabar-e Rum yani Qostontaniya*. [The news of Rome namely Constantinople]. *Shams al-Nahar*, 2(13), 16 [In Persian]
- Mirza, A. (1252/1873 B, November 6). *Tamsil* [Allegory]. *Shmas Al Nahar*. 1(5). 10. [In Persian]
- Mirza, A. (1252/1873 E, November 6). *Khabar-e Torkestan*. [Turkestan news]. *Shams al-Nahar*, 1(5), 15 [In Persian]
- Mirza, A. (1252/1873 G, March 4). *Naqshah-e vajeolezhar-e Shams Al-Nahar*. [*Shams Al-Nahar* Public Notice Map]. *Shams al-Nahar* newspaper, 2(13), 1 [In Persian]
- Mirza, A. (1252/1873 D, November 6). *Varedat*. [Imports]. *Shams al-Nahar*, 1(5), 16 [In Persian]
- Mirza, A. (1254/1875 C, March 23). *Khabar-e Kabul*. [Kabul news]. *Shams al-Nahar*, 3(29), 14 [In Persian]
- Mirza, A. (1254/1875 A, March 23). *Khabar-e Lamqan*. [Lamqan news]. *Shams al-Nahar*, 3(29), 6 [In Persian]
- Mirza, A. (1254/1875 B, March 23). *Khabar-e Qandahar*. [Kandahar news]. *Shams al-Nahar*, 3(29), 10 [In Persian]
- Mirza, A. (1254/1875 E, March 23). *Khabar-e Torkestan*. [Turkestan news] *Shams al-Nahar*, 1(5), 5 [In Persian]
- Mirza, Abdolali, (1254/1875 F, March 23). *Kabar-e Yarkand*. [Yarkand news]. *Shams al-Nahar*, 3(29), 5 [In Persian]

- Mirza, A. (1254/1875 D, March 23). *Varedat*. [Imports]. *Shams al-Nahar*, 3(29), 12 [In Persian]
- Nadem, N. (1389/2010, April 14). *Dowlat-e Chin ba davazda felm-e kharegi....* [Chinese government with twelve foreign films...]. *Kabul Weekly*, 9(3), 8. [In Persian]
- Natel Khanlari, P. (1399/2020). *Tarikh-e zaban-e farsi*. [History of Persian language]. Tehran: Farhang-e Nashr-e Now. [In Persian]
- Palmer, F, R. (1381/2002). *Smantics*. Trans. Kurosh Safavi as *Negahi taza be manishenasi*. Tehran: Markaz [In Persian]
- Payam, M. (1389/2010, April 14). *Nabud-e jay-e kafi: Moshkel-e omda-ye mahbusin-e velayat-e Herat*. [Lack of enough space is the main problem of prisoners in Herat province]. *Kabul Weekly*, 9(3), 5. [In Persian]
- Rahim. A. (1389/2010, April 14). *Koshbiniha va negaraniha dar mowred-e....* [Optimisms and worries about...]. *Kabul Weekly*, 9(3), 5. [In Persian]
- Rahimi, A. (1389/2010, April 7). *Khabarhay-e az Bollywood dar yak hafta*. [Bollywood news in a week]. *Kabul Weekly*, 9(2), 8. [In Persian]
- Rahin, R. (1388/2009). *Sargozasht-e zaban-e farsi-e dari*. [The history of Dari Persian language]. Tehran: al-Hoda. [In Persian]
- Rahin, R. (1387/2008). *Tarikhchah-ye matbu'at dar Afghanistan az Shams al-Nahar ta Jomhureyat*. [History of the press in Afghanistan from *Shams al-Nahar* to *Jomhuriyet*]. Sweden: Kitabnak. [In Persian]
- Rezapour, E. (1396/2017). *Ta'amol-e nahv va zabanshenasi ejtemaei*. [Interaction of syntax and sociolinguistics...]. *Zabanpazhuhi*, 10(22), 77-105. [In Persian]
- Rostami, A. (1389/2010 A, March 31). *Hammamhay-e kasif-e shahr-e ma*. [Dirty bathrooms in our city]. *Kabul Weekly*, 9(1), 3. [In Persian]
- Rostami, A. (1389/ 2010 B, April 7). *Sansur-e sayt-hay-e ghair-e akhlaqi dar keshvar...* [Censorship of unethical sites in the country...]. *Kabul Weekly*, 9(2), 3. [In Persian]
- Safavi, K. (1391/2012). *Ashenayi ba zabanshenasi dar motaleae adab-e farsi*. [Familiarity with linguistics in Persian literature studies]. Tehran: Elmi . [In Persian]
- Sajed, S. (1389/2010, April 14). *Mobareza-ye davidhai va baradaran....* [Davidhai and brothers' struggle...]. *Kabul Weekly*, 9(3), 12. [In Persian]

- Shekarkhah, Y. (1378/1999). *Khabar-e elekterunik chegunana naveshtah mishavad?* [How is electronic news written?] Tehran: *Resaneh*, 10(32), 61. [In Persian]
- Salem, H. (1389/2010, March 31). *Qazaqestan Hhzaran ton mawad-e ghaza'i komak kard.* [Kazakhstan contributed thousands of tons of food]. *Kabul Weekly*, 9(1), 8. [In Persian]
- Samimi, H. (1389/2010, March 31). *Safar-e koutah va dark-e 'amiq-e Obama az edara-ye Afghanistan,* [Obama's short trip and deep understanding of the Afghanistan administration]. *Kabul Weekly*, 9(1), 6. [In Persian]
- Tanvir, M. (1387/2008). *Tarikh-e ruznamaneghari dar Afghanisetan.* [History of journalism in Afghanistan]. Netherlands: Azem. [In Persian]
- Vahid, A. (1389/2010, April 14). *Javabeya-ye vezarat-e favayed-e 'ammah.* [The answer of the Ministry of Public Works]. *Kabul Weekly*, 9(2), 11. [In Persian]
- Yamin, M. (1391/2012). *Tahavvol-e zaban; Tarikhchah-ye zaban-e parsi dari (vaqe'iat-ha).* [Language evolution; History of Dari Persian language (facts)]. Kabul: Saeed. [In Persian]
- Zamir, A. (1389/2010, April 14). *Aghebnashini amrika az moghabelah ba Karzai,* [America's withdrawal from confronting Karzai]. *Kabul Weekly*, 9(3), 5. [In Persian]
- Zarin, N. (1389/2010, March 31). *Baz-ham Pakistan miBarad va ma mibazim.* [Again, Pakistan wins and we lose]. *Kabul Weekly*, 9(1), 6. [In Persian]
- Zeliq, S. (1389/2010 A, March 31). *Afzayesh-e ekhtiarat-e edara-ye mobareza ba fasad-e amali-ye khalaf-e qanoon va ghair-e mo'asser.* [Increasing the powers of the anti-corruption department: Illegal and ineffective]. *Kabul Weekly*, 9(1), 2. [In Persian]
- Zeliq, S. (1389/2010 C, April 14). *Kashmakash-e raeis jomhour hokoumat va showra.* [The conflict between the president, the government and the Council...]. *Kabul Weekly*, 9(2) 2. [In Persian]
- Zeliq, S. (1389/2010 C, April 14). *Pafashari-ye komisioun-e mostaqell-e entekhabat....* [The insistence of the independent election commission]. *Kabul Weekly*, 9(3), 2. [In Persian]

Zolfaghari, H. (1384/2005). *Olgouhay-e ghayr-e me'yar dar zaban-e matbu'at*. [Non-Standard patterns in press language]. Tehran: Daftar-e Motaleat va Tose'e Resaneha. [In Persian]

استناد به این مقاله: تاج‌بخش، اسماعیل و رفعت، احمدضیا. (۱۴۰۳). دگرگونی معنایی در واژه‌های شمس‌النهار (نخستین نشریه افغانستان) و مقایسه آن با هفت‌نامه کابل (از نشریه‌های متأخر افغانستان)، پژوهش‌نامه زبان ادبی، ۲ (۶)، ۶۵-۱۰۰. doi: 10.22054/JRLL.2024.81872.1102

Literary Language Research Journalis licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.